

Eduskunnan ympäristövaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kaivoslain muuttamisesta (HE 126/2022 vp)

Kuntaliitto kiittää mahdollisuudesta antaa asiantuntijalausunto esityksestä. Kaivostoimintaa sääntelevät kaivoslain lisäksi useat muut lait, joista esimerkiksi ympäristönsuojelulaki, luonnonsuojelulaki ja maankäyttö- ja rakennuslaki ovat kaivostoiminnan ympäristö- ja maankäyttövaikutusten kannalta keskeisiä. Esityksellä onkin ennakolta arvioiden vain vähäisiä myönteisiä ympäristö- ja ilmastovaikutuksia. Kuntaliitto pitääkin tärkeänä, että jatkossa tulee kiinnittää erityistä huomiota muiden lakien kaivostoimintaa koskeviin säännöksiin, jotta mahdolliset haitalliset ympäristö- ja ilmastovaikutukset sekä vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen saadaan minimoitua. Lisäksi tulee pilaantuneiden alueiden vastuusäännöksiä muuttaa siten, että kaivostoiminnan aiheuttamista pilaantuneista alueista ei vastaa viimekädessä yksittäinen kunta vaan laajemmat resurssit omaava valtio.

Lakimuutosten vaikutukset kuntiin ovat pääosin neutraaleja tai positiivisia. Kuntaliitto kannattaakin kaivoslakiin lisättyjä kiertotaloutta ja kuntien sekä kuntalaisten tiedonsaantia ja päätösvaltaa parantavia ehdotuksia. Muutokset edellyttäisivät muun muassa kaivoslupaa hakevan hyödyntämään kaivostoiminnan aloittamisesta lähtien kaikki alueella tavatut teknistaloudellisesti hyödynnettävissä olevat kaivosmineraalit. Kuulemisia ja vuosittaisia yleisötilaisuuksia on lisätty. Kaivosluvan hakijan tulee suunnitella jo ennakkoon kaivoksen sulkemisen jälkeinen maankäyttö. Esitys saattaa siis jossain määrin edesauttaa uuden yritystoiminnan tai muun hyötykäytön perustamista suljetulle kaivosalueelle.

Lakimuutosten jälkeenkin lakiin jää epävarmuustekijöitä, joilla on mahdollisesti paikallisia negatiivisia vaikutuksia muun muassa loma-asumiseen, matkailuun ja poronhoitoon, mahdollisesti myös tuulivoimatuotantoon. Kaivostoiminnan uhka esimerkiksi matkailun kehittämisenvyöhykkeellä vaikuttaa matkailun elinkeinojen kehittämiseen maine- ja imagohaittana luontoarvoja korostavassa ympäristössä.

Kunnat joutuvat investoimaan usein määräaikaisen kaivostoiminnan aiheuttamaan uuteen infratarpeeseen sekä reagoimaan mahdollisiin lisätarpeisiin asunto-, varhaiskasvatus- sekä opetustarjonnassa. Kaivostoiminnan poistuttua kunnasta saattavat investoinnit jäädä turhiksi. Kunnille tulisiikin kompensoida lisääntyvät kustannukset varausmaksulla ja kaivosveron tuotolla. Ehdotuksen mukaan varausmaksun kerää aiemmin suunnitellusta poiketen kaivosviranomainen valtiolle, ei kunnille. Kuntaliitto pitää ensisijaisena vaihtoehtona, että varausmaksun tuotto ohjattaisiin suoraan vaikutusalueiden kuntiin. Toissijaisesti tulee varausmaksun tuotto huomioida täysimääräisesti kaivosveron kuntaosuudessa.

Erityisen tärkeä uudistus kaivoslakiehdotuksessa on, että kaivostoiminnan aloittaminen edellyttäisi yleis- tai asemakaavan hyväksymistä hankkeelle. Kaava on kunnan maankäytön suunnitelma, jossa kuntalaisten maankäytön eri tarpeet yhteensovitetään ennakolta sovittujen pelisääntöjen mukaisesti. Kaavoitus kaivostoiminnan edellytyksenä parantaa kunnan asukkaiden mahdollisuutta vaikuttaa kaivostoiminnan sijoittumiseen ja sijoittumisen ehtoihin kunnan alueelle. Ehdotus parantaakin kuntien asemaa oman alueensa toiminnan suunnittelussa ja muutoinkin lisää paikallista hyväksyttävyyttä.

Kuntakaavojen tulee perustua kaavan merkittävät vaikutukset arvioivaan suunnitteluun ja sen edellyttämiin tutkimuksiin ja selvityksiin. Kaivos-hankkeiden yhteydessä kuntakaavat mahdollistavat myös muiden maankäyttömuotojen huomioon ottamisen, kun kaivosta ollaan perustamassa. Lisäksi kuntakaavojen sisältövaatimukset parantavat osaltaan kaava-alueen ympäristö- ja luotohaittojen huomioonottamista.

Kaivostoimintaa varten alueelle laadittava kuntakaava tai muutoshakemus voimassa olevaan kaavaan lisää viranomaistyötä kunnassa, erityisesti, jos kunta puoltaa kaivostoiminnan aloittamista kunnan alueella. Myös kaavoitukseen liittyvät mahdolliset muistutukset ja valitukset vaativat kunnilta resursseja. Kaivostoimintaa ohjaavan kaavan laatimisesta aiheutuneet kustannukset tulisi kunnan voida periä kokonaan hankkeesta vastaavalta, kuten tuulivoiman osalta maankäyttö- ja rakennuslain 77 c §:ssä on säädetty.

Kuntalaisilla on epäselvyyttä kaivostoiminnan eri vaiheiden (varaus, malminetsintä, kaivostoiminta) vaikutuksesta lähialueiden tai kunnan kiinteistöjen arvoihin. Kansalaiset pitävät selvitysten mukaan kaivostoimintaan liittyviä esimerkiksi kiinteistöjen arvoon vaikuttavia pitkiä epävarmuus-aikoja raskaina. Kuntaliitto pitää ehdotuksessa esitettyjä eri vaiheiden

määräaikoja ja niihin liitettyjä menettelyjä kannatettavina, jos ne mahdollisesti vähentävät epävarmuuksia tai epävarmuusaikoja.

Esityksellä vahvistetaan saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana parantamalla tiedonsaantia ja sitä kautta oikea-aikaisia vaikutusmahdollisuuksia lisäämällä. Hakijan selvitysvastuuta saamelaiskulttuuriin kohdistuvista vaikutuksista terävöitetään. Kuntaliitto kannattaa ehdotuksia, jotka lisäävät saamelaisten oikeuksien turvaamista alkuperäiskansana.

Ehdotuksessa ei ole otettu kantaa isännättömien kaivosten aiheuttamien pilaantuneiden maa- ja pohjavesialueiden kunnostusvastuuseen. Muiden lakien mukaisessa valmistelussa tulee pilaantuneiden alueiden vastuusäännöksiä muuttaa siten, että kaivostoiminnan aiheuttamista pilaantuneista alueista ei vastaa viimekädessä yksittäinen kunta vaan laajemmat resurssit omaava valtio.

SUOMEN KUNTALIITTO

Marko Nurmikolu
Lakimies

Tiedoksi

Kuntaliiton kirjaamo